

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК YEARBOOK

2023

ГОДИНА 12

VOLUME XII

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE

За издавачот / For publisher
Проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Издавачки совет

проф. д-р Дејан Мираковски
д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Мишко Џидров
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Editorial board

Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.Prof.
Misko Dzidrov, PhD
Prof. Emilija Petrova Gjorgjeva, PhD

Редакциски одбор

Доцент д-р Марија Стришевска, Институт за
славистика, Универзитет во Вроцлав, Полска;
Проф. д-р Мариуш Землодр, Институт за
социологија, Бјалисток, Полска;
Проф. д-р Горан Зељиќ, Учителски факултет на
Белградскиот универзитет, Србија;
Проф. д-р Бојана Милосављевиќ, Учителски
факултет на Белградскиот универзитет, Србија;
Проф. д-р Тонча Јукиќ, Факултет за
хуманистички и општествени науки на
Универзитетот во Сплит, Хрватска;
Проф. д-р Јасна Кудек – Мирошевиќ, Факултет за
образование на учители на Универзитетот во
Загреб, Хрватска;
Проф. д-р Нина Чеклиќ, Педагошки факултет во
Бијелина, Универзитет во Источно Сараево,
Босна и Херцеговина;
Проф. д-р Јанка Димитрова – Стојменова,
Педагошки факултет на Југозападен универзитет
„Неофит Рилски“ во Благоевград, Бугарија.

од Македонија

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева
проф. д-р Никола Смилков
проф. д-р Виолета Николовска
проф. д-р Трајче Стојанов
проф. д-р Деспина Сивевска
проф. д-р - Ирена Китанова
проф. д-р Билјана Митевска Попевска
проф. д-р Даниела Коцева

Главен и одговорен уредник

проф. д-р Виолета Николовска

Одговорен уредник

проф. д-р Виолета Николовска

Администратор

Александра Николова

Editorial Board

Docent Professor Dr. Marija Stryszewska, Institute of
Slavic Studies, University of Wroclaw, Poland;
Prof. Dr. Mariusz Zemlodr, Institute of Sociology,
Bialystok, Poland;
Prof. Dr. Goran Zeljic, Faculty of Teaching, University
of Belgrade, Serbia;
Prof. Dr. Bojana Milosavljevic, Faculty of Teaching,
University of Belgrade, Serbia;
Prof. Tonca Jukić, Ph.D., Faculty of Humanities and
Social Sciences, University of Split, Croatia;
Prof. Dr. Jasna Kudek – Mirosevic, Faculty of Teacher
Education, University of Zagreb, Republic of
Croatia;
Prof. Dr. Nina Ceklic, Faculty of Pedagogy in Bijeljina,
University of East Sarajevo, Bosnia and
Herzegovina;
Prof. Dr. Janka Dimitrova – Stojmenova, Faculty
of Pedagogy at Southwestern University "Neofit
Rilski" in Blagoevgrad, Bulgaria.

from Macedonia

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD
Prof. Sonja Petrovska, PhD
Prof. Snezana Mirascieva, PhD
Prof. Snezana Jovanova Mitkovska, PhD
Prof. Emilija Petrova Gjorgjeva, PhD
Prof. Nikola Smilkov, PhD
Prof. Violeta Nikolova, PhD
Prof. Trajce Stojanov, PhD
Prof. Despina Sivevska, PhD
Prof. Irena Kitanova, PhD
Prof. Biljana Mitevaska Popevska, PhD
Prof. Daniela Koceva, PhD

Managing editor

Prof. Violeta Nikolovska, PhD

Editor in chief

Prof. Violeta Nikolovska, PhD

Administration

Aleksandra Nikolova

Техничко уредување **Technical Editing**
доцент д-р Верица Јосимовска Docent Verica Josimovska, Ph.D.

Јазично уредување **Language Editor**
Проф, д-р Виолета Николовска Prof. Violeta Nikolovska, PhD
Виш лектор Крсте Илиев Senior lecturer Krste Iliev

ISSN 1409-9187

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Факултет за образовни науки
ул. „Крсте Мисирков“ 10-Ап. фак 201, 2000 Штип
Република Северна Македонија

Address of the editorial
Goce Delcev University – Stip
Faculty of Educational Sciences
Krste Misirkov 10-A PO box 201, 2000 Štip,
Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА

Виолета Николовска

МЕТАФОРИЗАЦИЈАТА КАКО ПРОЦЕС ВО ПОЛИСЕМИЈАТА ВООПШТО И ВО ПОЕЗИЈАТА6

Снежана Мирасчиева, Емилија Петрова Ѓорѓева

ПЕДАГОГИЈАТА - ВЧЕРА, ДЕНЕС, УТРЕ
НИЗ ДИСКУРСОТ ИНТЕРПЕРСОНАЛНА ПЕДАГОШКА КОМУНИКАЦИЈА10

Емилија Петрова Ѓорѓева, Николче Ѓорѓев

СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ И РЕЛИГИСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ16

Снежана Мирасчиева

МЕЃУ НАДАРЕНО И ТАЛЕНТИРАНО ПРЕДУЧИЛИШНО ДЕТЕ - ПРОБЛЕМИ И ДИЛЕМИ23

Моника Стојановска, Јадранка Рунчева

РАБОТА СО НАДАРЕНИ ДЕЦА ВО ИНКЛУЗИВНА УЧИЛНИЦА –
СОСТОЈБИ И ПРЕДИЗВИЦИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА31

Даниела Коцева, Ирена Ѓоргова

МЕРКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЈА НА УЧИЛИШНОТО НАСИЛСТВО40

Снежана Мирасчиева

РЕФЛЕКСИЈАТА НА СОВРЕМЕНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО ГРАДЕЊЕТО НА
ПАРТНЕРСКИ ОДНОС МЕЃУ ДЕТЕТО, ВОСПИТУВАЧОТ И СЕМЕЈСТВОТО45

Јане Буровски

АНАЛИЗА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ВО УЧИЛИШТЕТО НИЗ ТЕОРИЈАТА НА
АКТИВНОСТ И КОНЦЕПТОТ НА УЧЕЊЕ НА ПОВЕЌЕ НИВОА52

ХРОНИКА НА НАСТАНИ

Научно-стручна трибина „Комуникација, партнерство и соработка
меѓу образовните, културни и други институции“59

Верица Јосимовска

УЛОГАТА НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ВО ПРОУЧУВАЊЕТО НА
ИСТОРИЈАТА НА РОДНИОТ КРАЈ60

Ирена Китанова, Ивана Стојанова

ГОВОРОТ И ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ ЗА СОВЛАДУВАЊЕ НА СЕКОЈДЕНВНАТА
КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ОБРАЗОВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ66

Игорчо Ангелов

КАРАКТЕРИСТИКИ И ОТКРИВАЊЕ НА ДЕЦА И АДОЛЕСЦЕНТИТЕ СО
ПОТЕШКОТИИ ВО УЧЕЊЕТО70

Снежана Јованова – Митковска, Билјана Попеска, Никола Смилков

СОРАБОТКА, ПАРТНЕРСТВО ПОМЕЃУ ВОСПИТНО - ОБРАЗОВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ80

Милена Бошкова

СОРАБОТКАТА НА ПРЕДУЧИЛИШНИТЕ УСТАНОВИ СО
УЧИЛИШТАТА И СЕМЕЈСТВОТОm88

Томе Китановски

ДИЗАЈНИРАЊЕ НА ПРОГРАМИ И СОДРЖИНИ ЗА СОРАБОТКА МЕЃУ ОБРАЗОВНИТЕ,
КУЛТУРНИТЕ И ДРУГИ ИНСТИТУЦИИ96

Катарина Марковска Саздова

УЛОГАТА НА БИБЛИОТЕКИТЕ ВО НАСТАВАТА/ОБРАЗОВАНИЕТО ВО
ОСНОВНИТЕ И СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА101
(Компаративна анализа)

Оливер Цацков

ОБЈЕКТИТЕ НА КУЛТУРАТА КОИ СЕ ИЗВОРИ НА ЗНАЕЊЕ И ПРЕДМЕТ НА УЧЕЊЕ107

Почитувани колеги, почитувани соработници,

Пред нас е новиот (дво)број на Зборникот на Факултетот за образовни науки. Годишниот зборник е основан уште во 2001–та година, по повод 40-те години од основањето на Педагошката академија во Штип. Учителското образование во Штип е со долга традиција, која се надеваме ќе ја наследи и нашиот Годишен зборник, како огледало на работата на нашите вработени на Факултетот и нивната соработка со колеги и научници од други факултети и институции.

Од оваа, 2023 година, Зборникот има нова концепција и нов уредувачки одбор. Уредувачкиот одбор е меѓународен, а Зборникот освен научни и стручни статии предвидува рубрики и за прикази, хроника на настани што ја одбележале годината што изминува и релевантни прилози на наши студенти, магистранди и докторанди.

Годинава, еден од настаните што ја одбележа активноста на Факултетот за образовни науки беше одржувањето на Научно – стручната трибина „Комуникација, партнерство и соработка меѓу образовните, културните и други институции“, по повод на светскиот Ден на учителот, 5-ти октомври. Трудите што беа презентирани на оваа трибина ги објавуваме во рубриката *Хроника на настани: Стручно – научна трибина „Комуникација, партнерство и соработка меѓу образовните, културните и други институции“*.

Се надеваме дека Годишниот зборник на Факултетот за образовни науки ќе ја продолжи традицијата на учителството што е едно од главните обележја на градот Штип, во кој сега се развива со брзи чекори и меѓународна препознатливост и Универзитетот „Гоце Делчев“.

Срдечно,

Проф. д-р Виолета Николовска

Главен и одговорен уредник

ГОВОРОТ И ФАКТОРИ КОИ ВЛИЈААТ ЗА СОВЛАДУВАЊЕ НА СЕКОЈДЕНВНАТА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ОБРАЗОВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Ирена Китанова¹ Ивана Стојанова²

¹Факултет за образовни науки, Универзитет “Гоце Делчев“, Штип
irena.kitanova@ugd.edu.mk

²НУ-Универзитетска Библиотека “Гоце Делчев“, Штип
stojanovai@yahoo.com

Апстракт: Говорот произлегува од јазикот и претставува негова звучна реализација. Во јазикот се отсликува говорната личност и тоа во сите јазични структури бидејќи нејзините особини се огледуваат не само во изговорот на гласовите, изборот на зборовите, користење на обликот, туку и во користењето на сликовитоста, во интонацијата и акцентот. Говорењето е таков облик на остварување на јазикот во кој доминираат звучно-аудитивните елементи и се отстрануваат со помош на говорниот и чујниот механизам. Говорењето секогаш е мултимедијално. Неговите основни елементи се: гласот, гестот, мимиката, комуникативниот канал, реалното време и слушните елементи. Говорењето е примарно, а пишувањето е секундарно, како графичка визуелна слика на насочен говор. Говорењето е многу комплексно бидејќи има цела скала на дополнителни одлики преку кои се добива дополнителна информација или пак дадената се деталзира и зајакнува. Предноста на говорењето е тоа што учесниците се физички присутни и внимаваат на реакцијата на слушателот или слушателите. Меѓутоа говорењето е исклучиво сложен јазичен израз заради тоа што настанува во истиот момент и што нема многу време за концентрација и дотерување.

Клучни зборови: соработка говор, комуникација, фактори, услови

SPEECH AND FACTORS THAT INFLUENCE THE DAILY COMMUNICATION BETWEEN THE EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Irena Kitanova¹ Ivana Stojanova²

¹Faculty of Educational Sciences, Goce Delcev University Stip
irena.kitanova@ugd.edu.mk

²National Institution - University Library “Goce Delcev”, Stip
stojanovai@yahoo.com

Abstract: Speech is derived from language and it represents language’s speech realisation. In language, the speaker is portrayed in all language structures because its characteristics can be noticed not only in the pronunciation of sounds, the choice of words, the used form, but also in the use of imagery, intonation and accent. The speech in that form of realisation of language where the sound and auditive elements dominate and are removed by the sound and speech mechanism. Speaking is always multimedia. Its basic elements are: sound, gesture, mimics, communicative channel, real time and directed speech. Speaking is complex since it has a whole range of additional features that give and additional information or enhance the expressed information. The advantage of speaking is that the members are physically present and pay attention to the reactions of the hearer/s. However, speaking is extremely complex process of language expression because it is created at the same moment and it does not leave a lot of time for concentration and change.

Key words: speech, communication, factors, conditions, collaboration.

Говорот постанува моќно средство за комуникација помеѓу луѓето и средство за развивање на психичкиот живот, бидејќи човечкиот говор суштински се разликува од сите други видови на обраќање. Разликата е во тоа што зборовите се носители на значење и бидејќи говорот има сигнификативна функција.

Говорната развиеност, покрај интелектуалната способност е фактор кој несомнено

многу влијае на учење на читањето. Учењето да се чита може да оди потешко или полесно во зависност од⁶¹:

А) богатството на речникот;

Б) должината на реченицата;

В) структурата на реченицата;

А) Голем број на испитувања покажале дека децата со богат речник побрзо и подобро напредуваат во учењето на читање од децата со сиромашен речник. Читањето на познати зборови е поефикасно од непознатите. Читањето е полесно кога се читаат познати зборови, бидејќи препознавањето на почетните графемии и нивно преведување во фонемии прави антиципација на следните фонемии, што кај непознатите зборовии не е случај. Кај непознатите зборовии ученикот кој е почетник во читањето, дешифрирајќи ги графемии по графемии, му се отежнува читањето, бидејќи кај непознатите зборовии почетните графемии не водат до антиципација, т. е до формирање претстава однапред. Заради тоа е важно да се води сметка за изборот на речникот во букварите и првите читанки за учениците.

Б) На должината на реченицата треба особено да се внимава, бидејќи постои корелација помеѓу должината на реченицата, разбирање на прочитаниот текст и брзината на читањето. Ученикот кој прави поголем простор меѓу слоговите, тешко ја сфаќа долгата реченица, што се реализира непосредно преку брзината и квалитетот на читањето.

В) Структурата на реченицата е многу важна за ефикасно читање. Денес кај нас се проучува развиеноста на синтаксата кај децата кои поаѓаат во училиште. Синтаксата на реченицата треба да и служи како средство кое ќе го олесни учењето на читањето. На ученикот во почетното читање треба да му се понудат реченици кои се среќаваат во неговиот секојдневен говор (прости, афирмативни) со вообичаен редослед на зборовите. Таквите реченици ќе овозможат поголема антиципација, како кај синтаксичката структура, како што се пасивните или вметнатите реченици. Текстовите на тој начин стануваат преоптеретени и го отежнуваат учењето на читањето.

Говорниот и пишаниот збор се разликуваат. Таа разлика најнапред се согледува во брзината на пренесување на пораката. Брзината на искажување и примање на говорната порака е помала од брзината на читањето. Ефикасноста на изговорената и пишаната реченица се заснова на време. Според некои тврдења, пишаниот збор како средство за пренесување на порака е повеќино од искажаниот збор, доколку се пренесува преку аудиториумот. Говорот и изговорениот збор многу полесно се прилагодливи за обемот на слушателите⁷². Кога станува збор за настава, потребно е да се води сметка за времето, најмногу за ефикасноста на говорната порака и пишаниот збор. Говорот на наставникот е незаменливо наставно средство и затоа е важно наставникот да е добар говорник и голем експерт во својата работа.

Разликата помеѓу усниот и пишаниот збор е во “feedback“ (повратната информација). Фидбекот е потребен кај искажаниот збор, додека кај поголем број од пишаните пораки скоро и да го нема. Затоа е пишаниот извор на пораката, по дејство е бавен, помалку ефикасен и помалку делотворен. Во говорот се користат поголем број на кодови и канали (глас, движење, гест, мимика), па затоа говорната порака е помалку формална (Графички приказ бр.1).

Пишаниот збор има мал број на “каналии“ и затоа мора да биде граматички правилен, потполен и нормиран. Во наставата, фидбекот е поголем доколку е зголемен бројот на каналите и кодовите, што е навистина важно, особено во помалите одделенија. Тоа е уште една причина повеќе зошто предност во наставата му се дава на говорот (изговорениот збор). Некои методичари наведуваат дека говорот има предност пред пишаниот збор бидејќи зборот е 74% од нашата секојдневна комуникација и го сочинува говорот, а само 25% се базира на писмениот јазичен израз.

Врз основа на изнесеното, зачудувачки е што толку внимание се посветува на пишаниот збор, а толку малку на говорот и говорниот развој на ученикот. Начинот на кој се

⁶ Cvetanovic, V., (2000), *Osnove kulture govora I retorike*, Beograd, Topi. p 69

⁷ Hewes, D. E., (1995):*The cognitive bases of interpersonal communication*, Lawrence Erlbaum Associates. pp.183-222

наметна писмената комуникација преку новите технолошки достигнувања, не тера да се запрашаме Дали е потребно нешто да се промени, подобри, за да можеме да го совладаме начинот на комуникација на денешните генерации а се со цел да не бидеме “поинаку“ разбрани.

Изберете канал кој најмногу ви одговара:

Писмените канали се најдобри за:

► Пораки кои се едноставни и кои лесно се разбираат,

☒Формална политика и авторитарни насоки.

Усните канали се најдобри за:

► Пораки кои се сложени, тешки за разбирање и бараат брз одговор,

☒се обидуваат да создадат позитивна, инспиративна

Графички приказ бр.1.

Активен говор

Деталноста на нашиот интелект, идејата и волјата за говорот се наоѓаат во моторичкиот центар, каде поттикот за говор се пренесува понатаму преку моторичкиот центар и моторниот нерв на периферните органи, кои изведуваат координирани движења на говорот. Целиот процес се одвива со контрола и активност на Верниковиот центар, кој е со асоцијативен нервен пат поврзан со интелигенцијата. Од таму зборовите и речениците кои ги изговараме, во исто време ги и слушаме, односно го контролираме нивниот изговор.

Содржината и степенот на развивање на формалниот говор (неговата изразеност, точност, правилност) зависи број на моторните слики на зборови и бројот на поими. Кај детето овој број, во почетокот е ограничен, затоа што неговиот говор е несовершен и ограничен. Со зголемувањето на бројот на сликите на зборови и бројот на поими, се развива и самиот говор. Активниот говор често се поистоветува со говорот кој го слушаме во јавноста, во административните институции како и на телевизија. Паралелно со ова не ретко се укажува и на недостатоците, односно за непочитувањето на јазичните норми во меѓусебно општење и писмено изразување. Токму ваквите аномалии во јазикот кои ги прават како учениците така и сите останати во секојдневниот живот, па и интелектуалната фела, слободно можеме да кажеме дека постои проблем во активниот говор во говорењето а со тоа и во начинот на комуникација во секојдневниот живот.

Од секојдневната практика со која се соочуваме повеќе од очигледно е дека администрацијата во училиштата како и во другите организации има потреба од извесна асистенција околу

правилното говорење/изговарање. Големiot број на службени документи со кои директно или индиректно секојдневно се соочуваме се полни со вакви недостатоци, записници од официјални состаноци и сл кои се видливи за јавноста, но за жал многу ретко воочливи. На предлог на интелектуалната фела во програмите се зголеми бројот на часови по македонски јазик како дел од решавање на ваквиот проблем. Ваквата новина даде одредени, но незадоволувачки резултати. Затоа слободно како заклучок можеме да кажеме дека развојот на говорот, градењето на вештината на говорењето како во активниот така и во пасивниот говор е индивидуално и се надоградува индивидуално, ваквата надоградба не треба да претставува обврска туку сопствено задоволство се со цел успешна комуникација како во семејството така и на работното место и во општеството воопшто.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

- Adler, R., Rosenfeld, L. & Proctor, R. 2004, The process of interpersonal communication, Oxford University Press, Oxford.
- Britzman, D. 1991, Practice makes practice: Critical study of learning to teach, State University of New York Press, Albany
- Cvetanovic, V., (2000), Osnove kulture govora I retorike, Beograd, Topi. p 69.
- Hewes, D. E., (1995): The cognitive bases of interpersonal communication, Lawrence Erlbaum Associates. pp.183-222